

У V општа и регионална Географија Африке и Европе, на Африци развити појмове о природним областима и основе Климатологије. У регионалној Географији нагласити привредне прилике и однос између урођеника и њихових европских господара. Уз то неколико нових појмова. плина и осека, типови језера, утицај разноврсне природе стена на земљине облике. Израда температурне карте Енглеске за јануар и јули према свакодневним извештајима о времену, цртати карте на терену.

У вишем V поновити и допунити знање о земљама, које имају велики привредни значај, као Америку, монсунске земље и др. За Advanced Courses су различни предлози с обзиром на главни предмет.

П. Шобајић.

Британски проблеми.¹ — Велика Британска Империја, која је својим трговинско-колонијалним продирањем зашла на све континенте и дошла у контакт са народима свих раса и религија на свету, представља за Политичку Географију читав сплет врло интересантних проблема; директриса свих проблема је проблем јединства и одржања Империје. Деманжон је покушао да у овој омањој студији уђе у дубље разматрање најважнијих проблема. Ми ћемо изложити у кратко та његова разматрања.

И поред знатног територијалног увећања после светског рата, географски положај Британске Империје остао је исти; она је и даље остала, у главном, поморска држава, која је у контакту са океаном и за чију је трговачку нацију море као неки унутрашњи пут.

Убиквитет Империје поставља проблем о њеном јединству, јер како је географски јако растурена, постоје у њој, силом факата, и центрифугалне тежње. И питање је: да ли постоји јединство?; како да се постигне ако не постоји?; ако већ постоји како да му се обезбеди трајност?.

Рат је донео велико изненађење: све британске светске општине чиниле су заједницу са отаџбиницама дајући јој и своја блага и своје синове. Али су те жртве развиле у доминијама јачу свест о сопственим интересима а рат је појачао њихове жеље за националном независношћу; за поднете жртве у одбрани Империје оне сада захтевају, поред раније унутрашње независности, сарадњу у спољној политици Империје. Њиховим захтевима се излази на сусрет: министри колонија улазе у Ратни Савет Империје (у Лондону) а учествују и на Конференцији Мира. Ово је читава револуција у колонијалном систему Империје која ће дати нов облик државе.

Али је једној политичкој заједници потребан и чвршћи материјални спој. И Велика Британија је схватила да ће економска унија свих делова Империје бити солидна база за њено јединство, јер у поморско; држави без континуитета материјално јединство може произаћи само из трговинских веза. С тога треба делове Империје везати за себе што тешње економски, тим пре, што ће у њеном оквиру, како се мислило, бити и потрошачи и произвођачи а море велики пут ове циркулације. Заведен је режим повлашћених тарифа за доминије, Индију и све заштитне земље. Од почетка XX. века осетио се и пораст трговине између чланова Империје. Режим повластица развио је живљу размену у унутрашњости Империје; он је дакле фактор јединства

¹ A. Demangeon, Problèmes britanniques. Annales de Géographie, № 169—XXXI e Année, 15. Janvier 1922.

Империје. Питање је пак: треба ли политичка унија (пан-британска држава) да базира на економској (конфедерација на бази режима повлашћених тарифа). Требало би да буду испуњена два услова: код доминија не би смело бити центрифугалних тежња, и да Империја може произвести све што троши и да потроши све што произведе. Центрифугалне тежње могу бити ублажене фискалним економским мерама. Али ако се загледа у статистику увоза и извоза Империје видеће се да и иностранство знатно учествује; не може, дакле, Империја сама задовољити све своје потребе и живети изолована у свету. Јединство Империје не сме потпуно почивати на трговинској основици; стварањем фискалне уније на бази повлашћених тарифа, није створена основа за конституционалну унију и многи Британци се већ питају да ли ће је динство управе појачати везе које већ вежу чланове уније (језик, литература, религија, обичаји).

Моралне везе су изгледа најјаче; било би опасно кушати их.

Говорећи у засебној глави о доминијама истиче да оне као нације имају својих сопствених интереса који нису ни интереси Империје ни интереси Велике Британије. По демографској структури оне су колоније Белих, које на супрот урођеничким расама теже да одрже преимућство Белих. Ова расна разлика је повод очајној борби. Проблем раса је важна тачка у политици Јужне Африке и Аустралије. У Јужној Африци треба одбити навалу Црнаца из тропске Африке која прети да поплави висоравни где могу Бели да се аклиматизују. У Аустралији треба одстранити: Инде, Малајце, Јапанце, Кинезе, радне народе који кроз најмање бреше продиру у домене Белих. Инди почињу све више да надиру чак и у Африку и британска влада је морала издавати нарочите законе да спречи ову нову опасност (Инди у Јуж. Африци од 1919. год. не могу у Трансвалу бити сопственици, чак ни као акционери, повериоци и хипотекари).

Географски положај доминија (удаљеност од метрополе) налаже им независне односе—везе према околним земљама. Да би се пак економски допуниле, оне теже да се удруже или уједине са новим областима и тако се развија колонијални империјализам поред колонијалног национализма.

Доминије теже, даље да свзка у свом куту света створи своју акциону сферу. Засноване у умереној зони, оне теже да задобију терене у тропском појасу и тако се привредно допуне (да се поред свога жита и оваца, снабдеју још и памуком, шећером и др. тропским производима).

Доминација Индијом представља далеко тежи проблем.

Индија је један од главних стубова зграде британског царства. Талас богатства који притиче у Велику Британију од када експлоатише тропски свет у главном потиче из Индије. Због ње је енглеска трговина освојила земље монсунске Азије, од Црвеног Мора до Јапана, и прошла кроз сјајну каријеру. Огромна и пребогата извршним продукција она представља за Вел. Британију неоцењиву ризницу и богати је више од три века.

Према ономе шта земља вреди, њено освајање је премало стало. Индију нису управо ни покорили Енглези; Индија је саму себе покорила, то јест Енглези су је освојили помоћу војске састављене огромним делом од урођеника. Индија је чак и сама давала често војску за енглеска освајања (Бирма, Персија, Кина, Абисинија, Египат, Судан, Натал). У овом рату она је дала 1,000.000 људи.

Од XIX. века почели су се уносити у Индију огромни капитали за експлоатацију и цела модернизација Индије (железнице, рудници, докови, фабрике ит.д.) је у главном британско дело. Према Statist-y од јануара 1916. у Индији је пласирано 390 мил. фунти стерлинга на које она плаћа интерес поред осталих намета и трошкова (чиновништво, јавни дугови, административни трошкови метрополе ит.д.) Индија је у размену добила уређење и снабдевање: осигурање земље од анархије и инвазије, увоз машина и материјала, шиљање инжињера, научника и техничара. Свакако је ипак Вел. Британија добро пласирала своје капитале.

Индија има дакле, огромну вредност те је разумљива опрезност са којом Вел. Британија бди над њеним прилазима; читав ланац стратегијских позиција од Леванта до Крајњег Истока чува ове прилазе.

Али је управљање Индијом исто тако веома деликатан посао, нарочито од кад се код овог великог народа јавила тежња за самоуправом. Суптилна британска дипломација ишла је увек на то да искористи разлике, неслагања, по оној: „Завади па владај!“. Али постоје у Индији и основи за морално јединство; религија—хиндуизам преовлађује и прожима цео живот урођеника.

Инди замерају јако Вел. Британији због њене администрације, због пропадања старе урођеничке индустрије, због беде сељака који стењу под наметима а при том им стално прети и глад, и због богаћења Британаца на рачун индиског друштва. Формирао се национални покрет са циљем да Инди узму у своје руке вођење својих послова. Он се 1885. године брзо развио, узнемирио Енглезе и подстакао их на реформу управе Индијом. Већ за време рата била су два представника Индије у Ратном Савету у Лондону а престављали су своју земљу и на Конференцији Мира у Паризу; 1919. године примљена је у парламенту реформа о управи Индије. Она се мало дотакла централне управе већ у главном тангира обласну. Њом је само заведена подела одговорности између Вел. Британије и Индије — систем диархије. Какав ће облик организације (државне) имати у будуће Индија и какав ће бити њен однос према метрополи, неизвесно је јер је њен развој сасвим нов.

Политичка Географија Индије је дакле у пуном развоју. Каква ће бити њена еволуција није извесно, али је сигурно да она неће бити иста па извршила се под окриљем Вел. Британије или сопственом снагом Индије.

Однос према Исламу и национални покрети спадају, такође, међу основне проблеме британске империјалне политике. Вел. Британија господари огромним делом муслиманског света (око 100 мил.) — Индија (65 мил.), Арабија, Персија, Палестина, Египат, Месопотамија, Авганистан, Судан ит.д.; и сви путеви за Индију пролазе кроз муслиманске земље или их додирују.

У Индији је дуго Британија живела у слози са муслиманима (оснивање англо-британског колеџа у Aligarh-у 1875. год.; за Бурског рата муслимани из Индије држе молебствије за победу британског оружја — први пут да муслимани моле за иноверце). Они се ослањају на Британију страхујући од фанатичних Инда за своју религију и цивилизацију. Али у последње време и они мењају погледе и прилазе националном покрету. Почини се осећати покрет муслимана (из Индије као и из осталих муслиманских земаља) за јединствен фронт Ислама на супрот превласти Европљана. Муслимански свет прожима идеја о

јединству вере и насупротив свима разликама (удаљење, разлика у материјалној култури и начину живота) нека моћна веза спаја муслимане. Модерна средства пропаганде учвршћују ову идеју (у муслиманском свету има више од 1000 журнала). Ова верска идеја отвара тако пут политичкој идеји; одбрана вере се идентификује са одбраном слободе. Ислам тежи да постане политичка чињеница, моћ. Он почиње да улази у политички живот Индије и других муслиманских земаља и подржава националне покрете, који су све чешћи. Поред политичког национализма избија свуда и економски национализам; народи на Истоку теже да слободно управљају својим пословима и тако раде у интересу своје земље. Најзначајнији је покрет „Swadeshi“.

Закључак. Када се говори о британској империји две се чињенице не могу одвојити једна од друге: удаљеност (раздаљина) и убиквитет. Без територијалног континуитета, људске заједнице које чине Империју теже да се изолују и живе за себе; постоји дакле у њој самој сила која врши рашчлањавање (дезинтеграцију). С друге стране пак Империја се налази у контакту са свима државама, свима религијама, свима расама на свету; свуда се сукобљава и у колико се више шири у толико се увећавају површине трења и судара.

Против првога Империја има два оружја: слободу мора која одржава материјалну везу и слободу народа која одржава морално јединство. Да ли ће овај облик уније бити довољан ослонац зграде? Да ли ће се ићи до конфедерације између чланова Империје, то ће рећи до савеза регулисаног уговором или нагодбом која базира на једнакости свих? Да ли ће се дочекати моменат да један колонијалац буде министар преседник британске империје? А у конфедерацији где инорасци преовлађују над Белима, како ће се бирати чланови парламента Империје? На против, да ли ће бити могућна конституционална унија? Да ли се треба одрећи Империје? Неће ли свака доминија из дана у дан све више солидарисати са оним делом света у који га је Географија поставила? Неће ли еволуирати ка потпуној независности?

Против убиквитета, Вел. Британија може реагирати само држећи се чврсто. Стварајући Империју она је мислила само да развије своју трговину. Али да би заштитила своју трговину она је морала да прошири своја освајања. Она је ангажована свуда у свету где год има изгледа на трговину, код муслимана, код Жутих, код Црнаца. Она је дуж путева за Индију, према деликатним границама, према Авганистану, Курдистану, Арабљанима, Турцима. Она је на Крајњем истоку као такмац јапанском империјализму и према кинеском национализму. У Америци је у контакту са интересима Сједињених Држава, у Јужној Америци и Антилима. Сусрећемо је свуда са њеним капиталима и њеном трговином. Али она није више сама; она се ту стиче са другим трговинама, са другим финансијерима. Са свих страна треба предвидети граничне и пословне конфликте који би Империји наметнули тешке обавезе. Решити овај империјални проблем биће тежак задатак; да би била јака Империја мора да чува своју кохезију; да сачува своју кохезију она треба да буде јака,

Сима М. Милојевић.

Доња Калифорнија.¹ — W. M. Davis приказао је у октобарској свесци Geographical Review-а за 1921. год. ниже наведено дело, које је пу-

¹ E. W. Nelson: Lower Kalifornia and its natural resources. Waschington 1921. с. 194.